

В І Д Г У К

офіційного опонента

на кандидатську дисертацію Дубчак Олени Борисівни

«Організаційна модель диференціації та індивідуалізації навчання психології в закладах післядипломної педагогічної освіти», подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія.

Важливою умовою підвищення ефективності педагогічної діяльності є становлення й розвиток особистості педагога-професіонала як суб'єкта, який активно, якісно й творчо реалізує професійні функції з оптимальними психологічними витратами, володіє засобами самовираження й саморозвитку, протидії професійним деформаціям і емоційному «вигоранню» особистості тощо. Разом з тим, теоретичний аналіз наукової літератури та аналіз практики педагогічної діяльності свідчить про об'єктивну потребу навчання педагогічних працівників психології як неодмінній умові їхнього професійного вдосконалення, а також визначення провідних організаційно-психологічних умов, що забезпечують успішність такого навчання на різних етапах їхньої професійної діяльності.

Особливе місце в цьому процесі належить системі післядипломної педагогічної освіти, яка, як свідчить практика, на наданий момент недостатньо повно реалізує свій потенціал у контексті зазначеної проблеми. Отже, сама система післядипломної освіти потребує такої організації, яка дозволила би розв'язати теоретико-методологічні та методичні проблеми навчання психології педагогічних працівників з урахуванням їх індивідуально-психологічних та організаційно-професійних особливостей. Саме тому актуальність теми дисертації О. Б. Дубчак не викликає сумніву.

Дисертаційну роботу О. Б. Дубчак характеризують чіткість й логічність на всіх етапах її виконання від обґрунтування наукового апарату дослідження до викладення змісту розділів дисертації та її висновків.

У *вступній частині* роботи йдеться про актуальність теми дослідження, її методологічні орієнтири, об'єкт та предмет дослідження, завдання й мету роботи. Остання полягає у визначенні організаційно-методичних засад диференціації й індивідуалізації навчання психології в системі післядипломної освіти вчителів, розробленні та впровадженні її практику відповідної організаційної моделі.

У *першому розділі* дисертації подано результати теоретико-методологічного аналізу організації психологічної підготовки в системі післядипломної педагогічної освіти.

У межах даного розділу привертає увагу аналіз психолого-педагогічних особливостей та тенденцій організації післядипломної педагогічної освіти, а також контингенту системи післядипломної педагогічної освіти як дорослих учнів, що зумовлює необхідність урахування їх професійного досвіду та психологічної специфіки дорослої особистості в організації навчання.

У межах даного розділу ґрунтовно проаналізовано ті психологічні особливості розвитку дорослої особистості, неврахування яких у змісті та організації навчання зумовлює значні психологічні проблеми післядипломної освіти.

Дослідниця переконливо показує необхідність організації діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти з надання освітніх послуг з урахуванням специфіки навчання дорослих і на цьому підґрунті окреслює концептуальні та організаційно-методичні напрямки підвищення ефективності післядипломної освіти педагогічних працівників загалом і в контексті навчання психології зокрема.

У *другому розділі дисертації* представлено результати констатувального етапу емпіричного дослідження, спрямованого на визначення стану навчання психології й можливостей організації післядипломної педагогічної освіти на засадах диференціації й індивідуалізації. Окреслено основні організаційні прорахунки навчання психології за традиційної форми підвищення кваліфікації, серед яких, з огляду на актуальні проблеми дослідження в організаційній

психології, особливої ваги набуває відсутність прямого впливу якості навчання на кар'єру та професійне зростання фахівців.

Особливо цінним у межах даного розділу є виявлені відмінності в очікуваннях й потребах педагогічних працівників щодо навчання психології залежно від їхніх організаційно-професійних характеристик (насамперед, спеціальності та категорії). Для цього використано відповідну авторську методичку, застосування якої та ряду інших дозволило встановити цінні наукові результати, зокрема, щодо розходження суб'єктивної та об'єктивної оцінки ступеня володіння педагогами психологічними знаннями. З урахуванням наявності серед респондентів значної частки осіб, що неодноразово підвищували кваліфікацію, залучались до системи методичної роботи в школі, це, на думку автора свідчить про те, що функціонуюча система навчання психології у післядипломній освіті не задовольняє потреби ані на особистісному рівні, ані на професійному (с. 96 дисертації).

Таким чином, у результаті констатувального етапу емпіричного дослідження підтверджено недостатню якість навчання психології за традиційного навчання й показано необхідність спеціальної організації післядипломної освіти на засадах диференціації та індивідуалізації. Йдеться, зокрема, про здійснення диференціації навчання на основі врахування типових проблем і потреб у психологічних знаннях, які притаманні певним категоріям слухачів відповідно до їх організаційно-професійних характеристик, а індивідуалізацію – на основі врахування індивідуальних потреб персоналу освітніх організацій у психологічних знаннях.

У *третьому розділі дисертації* висвітлено результати розробки та апробації організаційної моделі навчання вчителів психології в системі післядипломної освіти на засадах диференціації та індивідуалізації.

Висвітлено організаційні засоби та форми диференціації та індивідуалізації персоналу освітніх організацій – слухачів системи післядипломної педагогічної освіти

Детально висвітлено складові організаційної моделі, особливості її втілення в авторській комплексній програмі, що передбачає навчання слухачів психології як у процесі курсів підвищення кваліфікації, так і в міжкурсовий період, тим самим забезпечуючи цілісність і неперервність зазначеного процесу. Наведено дані щодо її апробації та ефективності впровадження, які свідчать про позитивну динаміку в якості навчання слухачів з експериментальної групи порівняно з контрольною групою. Зокрема, в експериментальній групі зафіксовано вищу ніж в контрольній групі усвідомленість досліджуваних з психологічних проблем педагогічної діяльності та шляхів їх розв'язання, зацікавленість у психологічних знаннях та їх використанні в роботі.

Висновки дисертації в цілому відображають основні здобутки теоретичної та емпіричної роботи дисертантки, розкривають ступінь розв'язання нею поставлених дослідницьких завдань і визначають перспективи подальших наукових досліджень в обраному напрямку.

За загальної позитивної оцінки дисертації Дубчак Олени Борисівни, слід висловити деякі зауваження та побажання:

1. Характеризуючи особливості організації психологічної підготовки в системі післядипломної педагогічної освіти, дисертантка вживає ряд понять: «психологічна підготовка», «навчання психології», «курсова підготовка з психології», співвідношення між якими потребує, на наш погляд, додаткового роз'яснення.

2. Потребують детальнішої інтерпретації окремі результати емпіричного дослідження, зокрема, щодо відмінностей у потребах педагогів у психологічних знаннях залежно від їхньої спеціалізації, до того ж варто показати статистичну значущість одержаних результатів.

3. Організаційну модель навчання психології у системі післядипломної педагогічної освіти на засадах диференціації та індивідуалізації бажано було б обґрунтувати у першому розділі дисертації, що дало можливість більш цілісно висвітлити результати теоретичного аналізу літератури, а самі структурні

елементи моделі варто було б чіткіше подати у контексті тезаурусу організаційної психології.

4. Не достатньо зрозумілими є окремі організаційні заходи на певних етапах реалізації моделі, скажімо, на пропедевтичному етапі йдеться про теоретичні доповіді з психологічних питань та попередню діагностику психологічних запитів, але як саме їх забезпечити організаційно, до прибуття слухачів на курси, залишається поза увагою дослідниці.

5. Визнаючи вірогідність й обґрунтованість результатів формувального експерименту, поданих у третьому розділі дисертації, разом з тим зазначимо на доцільність порівняльного аналізу результатів експериментальної та контрольної груп не лише після, але й до формувального експерименту (де вони мали б статично не відрізнятися), що чіткіше дозволило б підтвердити виявлені тенденції.

Указане не знижує загальної позитивної оцінки дисертації. Дисертантка отримала досить вагомі наукові дані, наукова новизна яких, зокрема, полягає у тому, що в дисертації вперше розроблено й апробовано організаційну модель курсової підготовки з психології для вчителів різних категорій на засадах диференціації та індивідуалізації; поглиблено наукові знання про потреби та мотиви вивчення педагогічними працівниками психології залежно від їхніх організаційно-професійних характеристик; дістали подальшого розвитку положення про залежність ефективності процесу навчання психології в системі післядипломної педагогічної освіти від організаційних засобів і форм диференціації та індивідуалізації тощо.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в їх застосуванні в організації процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників на засадах диференціації та індивідуалізації; психологічного супроводу освітян як під час курсової підготовки, так і в міжтестастійний період та ін. Підтвердженням практичного значення результатів дисертаційного дослідження є 3 довідки про їх впровадження у вищих навчальних закладах України, у тому числі, закладах післядипломної педагогічної освіти.

Основні результати дисертаційного дослідження презентовано автором на 11 науково-практичних конференціях різного рівня та висвітлено в 19 наукових публікаціях.

На підставі проведеного аналізу роботи можна стверджувати, що дисертація О. Б. Дубчак є завершеним дослідженням, що має наукову новизну та практичне значення. Як дисертація, так і автореферат, зміст якого висвітлює основні положення дисертації, відповідають вимогам МОН України. Опубліковані наукові праці у цілому відображають основні положення дисертації.

Отже, дисертаційна робота «Організаційна модель диференціації та індивідуалізації навчання психології в закладах післядипломної педагогічної освіти» є самостійним і завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам МОН України до кандидатських дисертаційних робіт, а її автор – Дубчак Олена Борисівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія.

Офіційний опонент,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології управління
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
НАПН України

О. І. Бондарчук

